

Hon ska stoppa plundringen av EU

Eva Joly är Europas tuffaste korruptions- jägare som fört bort storbolagsdirektörer i handbojor. Nu ska hon som nyvald representant för De gröna i Frankrike vända upp och ned på EU-parlamentet. Först ska hon stoppa plundringen av naturtillgångar.

<http://www.va.se/nyheter/2010/05/25/korruptionsjagaren/>

Det första man lägger märke till är hennes genomträngande blick. Eva Joly öppnar dörren till sitt kontor, hon banar sig väg fram till kylskåpet och hämtar lite skinka som hon äter direkt.

”Jag måste få i mig något”, säger hon och ger mig ett ögonkast, men utan att hälsa. Hon slår resolut igen dörren. Just nu har hon inte ork för några reportrar. Hon vill äta i fred. Om mindre än fem minuter börjar sammanträdet i utvecklingsutskottet där hon sitter ordförande. Det är en vanlig måndag, i EU-parlamentet i Bryssel.

Med andan i halsen skyndar hon så i väg genom korridorerna och tar hissen ner till tredje våningen. Hon muttrar mot mig att det är så mycket som måste göras, beslut ska fattas och hon måste ständigt inta nya positioner.

”I dag är det i alla fall uppåt på börserna”, säger jag i ett försök att få lite kontakt. EU-ministrarna har just haft sin nattmangling och fått fram sitt enorma stödpaket på 720 miljarder euro.

”Det betyder att stödåtgärderna fungerar”, säger Eva Joly i hissen.

”Ja, i alla fall i dag”, säger jag.

Ett leende får jag, men sedan övergår hon raskt till att prata franska med sin politiska assistent Corali som följer henne överallt.

Eva Joly är norska, men har bott större delen av sitt liv i Frankrike. Förra året blev hon invald som fransk EU-parlamentariker för De gröna. Innan dess gjorde hon sig känd och berömd som orädd korruptionsåklagare som bland annat satte handbojor på storbolagsdirektörer när de togs in till förhör.

Nu har hon bestämt sig för att vända upp och ned på EU-parlamentet. Plundringen av tredje världens naturresurser pågår med oförminskad kraft och Eva Joly har som korruptionsjägare lärt sig de multinationella företagens metoder i detalj. Genom att manipulera sin internprissättning och slussa sina affärer via skatteparadis kan utvecklingsländerna dräneras på sina rikedomar. U-landsbiståndet är inte mycket mer än retorik så länge de internationella finansmarknaderna tillåter denna resursöverföring från Syd till Nord, menar Eva Joly. Som ordförande i utvecklingsutskottet ska hon nu se till att utvecklingsperspektivet får en central roll i alla EU- beslut. Dessutom sitter hon också i finansutskottet och deltar i diskussionen om bankväsendets reglering.

Och redan efter en månad i Bryssel fick hon en flygande start.

”På mitt första utskottsmöte kom ett fiskeavtal med Guinea upp, och vi lyckades göra vad ingen annan klarat av”, berättar hon för mig dagen efter sammanträdet i utskottet.

Avtalet var redan undertecknat av EU-kommissionen och skulle rutinmässigt gå igenom EU-parlamentet. Men så blev det inte. EU har avtal med många afrikanska länder. Det ger den europeiska fiskeflottan nya fiskevatten när fiskebestånden hemma minskar, och samtidigt får fattiga afrikanska länder statsinkomster. På papperet ser det bra ut, men verkligheten menar Eva Joly, är en annan. Pengarna går till korrumpierade diktaturer, medan Afrikas kustbefolkning berövas sin försörjning.

”Guinea-avtalet upprörde mig och jag sade att jag aldrig går med på det”, säger Eva Joly.

Utvecklingsutskottet avstyrkte och rekommenderade dessutom fiskeutskottet att göra samma sak. Vilket gjorde spanjorskan Carmen Fraga, fiskeutskottets ordförande, rasande.

Konflikten var så akut att de två damerna fick träffas för att prata ut. Eva Joly förberedde sig noga och levererade sina argument stående.

”Jag sade till Carmen Fraga att avtalet representerade den gamla koloniala världen, medan jag representerade den nya världen. Jag var säker på att jag hade rätt och att hon tog fel. Och det skulle historien visa.”

Carmen Fraga svarade att hon minsann suttit 20 år i fiskeutskottet och kunde det här. Det är inget att vara stolt för, replikerade Eva Joly tvärt.

Carmen Fraga, vars pappa var en av Francos ministrar, representerar det konservativa partiet i EU-parlamentet. Hon insåg att det nu skulle bli svårare att få igenom fiskeriavtalen som framför allt gynnar spanska och franska fiskare.

”Det handlar bara om något hundratal europeiska jobb på dessa båtar”, säger Eva Joly.

”Samtidigt ödelägger vi försörjningsmöjligheterna för kustbefolkningen i Afrika, bara för att tillfredsställa spanska och franska redarintressen. Så kan det inte få fortsätta.”

Vid omröstningen i fiskeutskottet lyckades Eva Joly och den svenska miljöpartisten Isabella Lövin sensationellt få majoriteten av utskottet att rösta nej.

”Bara några dagar innan hade det varit uppror i Guinea och regimen genomförde en massaker på 170 personer. Att i det läget betala ut stora belopp direkt till Guineas president som just bevisat vad han var i stånd att göra, blev för mycket även för liberaler och socialister. Men Carmen Fraga ville fullfölja avtalet, trots massakern.”

Eva Joly kom till Paris som au pair i början av 1960-talet. Hon förälskade sig i sonen i familjen och gifte sig med Pascal 1967. I Paris utbildade hon sig till jurist och utnämndes 1994 till undersökningsdomare med inriktning på ekonomisk brottslighet. När Eva Joly

granskade oljebolaget Elf blev hon en av Frankrikes mest omtalade personer. Tidigt i utredningen blev hon mordhotad och tvingades leva långa tider under polisskydd. Hur korrumpert det franska samhället är stod klart när Eva Joly en dag blev uppkallad till Högsta domstolens ordförande: ”Madame, jag vet från säkra källor att ni befinner er i ett extremt farligt läge”, sade han. ”Var på er vakt, överallt och hela tiden.”

Att de som hotade henne tillhörde det franska etablissemangen och dessutom hade så goda kontakter att de kunde använda Högsta domstolens ordförande som budbärare, var naturligtvis sensationellt. Men Eva Joly slutförde sin utredning där såväl ministrar som ledande politiker figurerade. Elfutredningen resulterade så småningom i 30 fällande domar.

När utredningen var klar valde Eva Joly dock att flytta tillbaka hem till Norge där det var lugnare, 2002 fick hon jobb som rådgivare åt den norska regeringen. Men när hon flera år senare skulle skriva en bok och ringde en bekant på ett departement i Paris med sin norska mobiltelefon, insåg hon att hon fortfarande var avlyssnad. Hennes vän ringde tillbaka från en telefonkiosk och berättade att hon efter deras samtal blivit uppringd på sin internlinje. I luren hörde hon först bara tystnad och sedan slutet på den diskussion som hon just haft med Eva Joly.

Fortfarande är Eva Joly ett fruktat namn i Frankrike och hon har antagligen svurna fiender där, men Eva Joly har nu ändå återvänt till Paris, den stad där hennes barn bor.

När hon 2009 tillfrågades om hon ville ställa upp för De gröna i valet till Europaparlamentet så accepterade hon.

Sedan dess pendlar hennes liv mellan Paris–Bryssel–Strasbourg och med månatliga utflykter till Reykjavík på Island där hon är rådgivare i den stora utredningen om de isländska bankerna.

Vid dagens möte i utvecklingsutskottet har Europeiska Investeringsbanken, EIB, inkallats för att granskas. Sammanträdena är ofta maratonlånga tillställningar. Antalet simultantolkare är ofta fem gånger fler än närvarande parlamentsledamöter. Tolkarna sitter i 22 glasburar som omgärdar utskottssalen. Här tolkas varenda högrävande mening från ledamöter som pratar länge och utan att ha något särskilt att säga, man undrar i sitt stilla sinne vad allt detta kostar. Så efter 45 minuter kommer direktörerna från EIB, med EU-kommissionen i släptåg. Klädd i kritstreckrandigt och utan att ta av ytterrocken banar sig bankdirektören väg rakt genom salen. Under det att han högljutt och nonchalant hälsar på alla han möter.

Så mycket till förhör av EIB blir det nu inte, mest lite mer artigheter. Men Eva Joly är fast besluten att införa begränsningar för hur EIB ska få investera sina pengar. Investeringarna ska gynna verklig utveckling, betonar hon. Hon tar exempel från Kongo där finansieringen av vattenkraftsdammar inte givit bättre strömförsörjning till befolkningen.

”Elkraften exporteras till koppargruvor 1 500 kilometer bort medan befolkningen fortfarande plågas av ständiga strömavbrott”, säger hon. ”Strömmen från kraftverken gynnar inte befolkningen utan de multinationella bolagen.”

Ett tvingande krav som Eva Joly vill införa är att företag som får pengar av EIB inte får använda sig av skatteparadis. Eva Joly har försökt stoppa skatteparadisen i tjugo år.

”Det går framåt. Sedan jag började med detta har stora förändringar skett. Det har tagit 20 år, men i dag försvarar inte ens de mest konservativa hemlighetsmakeriet i skatteparadisen.”

En reglering av de europeiska företagens möjligheter att använda skatteparadis diskuteras just nu i EU-parlamentets finansutskott.

”Allt detta kommer av galenskapen på handelshögskolorna som i fyrtio år predikat att skatt är en utgift som företagen bör minimera. I stället borde en firmas första förpliktelse vara att betala skatt där de opererar för att ta del av samhället och betala för användningen av flygplatser, vägar, skolor och sjukhus. Skatt är detsamma som civilisation.”

I finanskrisens spår är risken uppenbar att plundringen av naturtillgångar kommer att öka. Inte minst gäller det energi och i synnerhet olja där länder som Kina nu köper upp allt de kan komma över. Men Europa kan inte återgå till sin gamla koloniala politik att stänga gränserna och tillförsäkra sig råvaror med maktmedel, menar Eva Joly. I EU-parlamentet har hon redan visat att hon inte är rädd att ta konflikter och hon är nu beredd att gå till storms för de fattiga ländernas intressen.

”Jag är inte rädd för konflikter eftersom jag försvarar generella intressen och inte partsintressen”, säger hon. ”När jag argumenterar för Afrika så ger det mig vingar.”

Någon återgång till ”normal tillväxt” som många politiker hoppas på, tror hon inte på. Vi får inte tillbaka situationen före krisen med 3–4 procents årlig ökning av BNP. Vad politiken i stället måste handla om är hur övergången till en mer åtstramad ekonomi ska gå till.

”Vi måste gå igenom en förändringsperiod för att komma in i en ekonomi som är kompatibel med att vi lever på ett jordklot med begränsade naturresurser och med en befolkning som snart uppgår till nio miljarder invånare.”

Den gröna gruppen i EU-parlamentet arbetar just nu för att formulera en ny politik för hur Europa kan gå framåt utan tillväxt.

”Jag tror över huvud taget inte att det blir någon tillväxt framöver”, säger Eva Joly. ”Eftersom vi inte kan devalvera euron och många länder nu dignar under sina statsskulder kommer ekonomierna att krympa. Dessutom har Europa en åldrande befolkning och produktivitetensökningarnas tid är förbi.”

Det krävs omprövning och Eva Joly erkänner själv att hon i dag inte har samma ståndpunkter som för några år sedan.

”Vad som dock bekymrar mig är att så många människor i viktiga positioner bara surfar fram i maktens korridorer och förlitar sig på att pr-folk och spin doctors ska klara av problemen som tornar upp sig, i stället för att ägna några timmar till nytänkande.”

Hon frågar sig varför så många experter bara tuggar om gamla ståndpunkter.

”Bankerna har tusentals anställda ekonomer och analytiker för att tänka och analysera. Men hur många av dem var det som såg vilken fara det låg i instrument som credit default swaps? Josef Casano, mannen som drev AIG:s finansavdelning och som var uppfinnare av dessa instrument, han ansågs vara ett finansgeni, men i min värld är han en skurk.”

De så kallade CDS-instrumenten marknadsfördes som försäkringar mot finansiell risk. Men de premier som kunderna betalade till Josef Casano lades inte undan som en reserv om risken skulle realiseras, i stället användes pengarna till vinster och bonusar.

”Av intäkterna gick 46 procent till bonus”, säger hon upprört. ”De hundra bäst betalda handlarna på finansmarknaden har tillsammans tjänat lika mycket som vi gemensamt betalar i utvecklingshjälp i världen.”

En liten grups ekonomiska intressen kan inte få regera världen. Eva Joly är övertygad om att den ekonomiska makten kan mötas med politisk makt. Och att storföretagens ekonomiska makt kommer att minska.

”Den politiska makten finns där, men då gäller det att ha mod och kunskap. Tyvärr ser jag i det här huset hur folk inte sätter sig in i frågorna. När det är dags att gå till omröstning, exempelvis om bankregleringen, så är det en frestelse att i stället lyssna på lobbyister och experter, och så ger de upp sin politiska makt. Men vi är ju valda för att ta tillvara folkets intressen.”

Finansbranschen måste reformeras i grunden. Den kommer med nödvändighet att krympas och Eva Joly ifrågasätter om finansiella instrument som credit default swaps över huvud taget behövs.

”Jag tror inte alls att Goldman Sachs är ’to big to fail’”, säger hon.

Eva Joly litar på att det amerikanska rättssystemet nu kommer att gå till botten med utredningen om Goldman Sachs.

”I USA har myndigheterna bättre resurser och de är effektiva. Goldman Sachs är inte odödligt. Det kommer knappast att överleva om det visar sig att Goldman Sachs utnyttjat situationen som rådgivare under finanskrisen åt den amerikanska administrationen. Sedan utredningen inleddes i slutet av april har Goldman Sachs redan förlorat 23 miljarder dollar i börsvärde.”

Dessa rättsprocesser mot de ledande finansinstituten kommer att förändra den allmänna opinionen.

”Som du vet är jag med i förundersökningen på Island och där kommer vi antagligen få fram en bevisning som gör att folk kommer att betrakta det internationella banksystemet med helt andra ögon.”

Hon är inte nådig mot Sverige och Norge som tagit Englands och Hollands parti i stället för att försvara sitt nordiska grannland. Och att IMF – ett internationellt organ – så uppenbart ställt sig på den starkes sida mot den svage, upprör henne också.

”Sverige har gjort en stor politisk tabbe när man nu fungerar som indrivare åt engelska och nederländska intressen”, säger Eva Joly. Hon är mycket kritisk till den nuvarande svenska regeringen.

”Under EU-ordförandeskapet lyckades den svenska regeringen inte få till någon gemensam europeisk position inför klimatmötet i Köpenhamn. Därför har Sverige ett stort ansvar för att Köpenhamn misslyckades. Dessutom såg Sverige till sina särintressen istället för de gemensamma intressena. Sveriges förhandlare drev exempelvis i eget intresse en egen linje om hur skogen skulle räknas vid beräkningen av koldioxidutsläppen. Det var verkligen inte något gott ledarskap.”

Att Eva Joly redan satt sig i respekt i EU-parlamentet råder det ingen tvekan om. Att hon dessutom snart kommer att bli en nagel i ögat för Europas ledande politiker och regeringschefer är mycket troligt. Trots sina 66 år är hon full av aktivitet. Efter en knapp timme avbryter hon min intervju: ”din tid är ute”, säger hon bestämt. Nu väntar nya överläggningar i den gröna gruppen.

”Det finns så många viktiga saker att ta itu med”, suckar hon. ”Nu måste jag skynda mig till nästa möte.”